

Иако је прошло већ десетак дана, још се није слегла прашина од „правне олује“ која је резултирала ослобађајућом пресудом Хашког трибунала за хрватске генерале Готовину и Маркача. Било је у тим реакцијама свега и свачега. Понеко је „прао биографију“. Понеко „заметао трагове“. Али верујем да је већина коментатора ипак била искрено констернирана, огорчена и шокирана. Одлуку жалбеног већа Теодора Мерона осудили су готово сви у Србији, укључујући и оне који су за Трибунал и његове поступке увек налазили неку лепу и оправдавајућу реч.

Е, сад. Поштено говорећи, не би хашка правда била много праведнија чак ни да су их осудили на неке мање временске казне. А онда ослободили зато што су већи део већ одлежали. Са становишта Готовине и Маркача ефекат би био исти, а скандал ипак био мање очигледан и „образ“ трибунала макар привидно био сачуван. Међутим, делиоци хашке (не)правде овај пут су се „мушки“ испрсили и хрватске генерале ослободили у целини и целости. Да је циљ био само да се Готовина и Маркач ослободе – поступили би на горњи начин. Али нису. Што наводи на закључак да је превасходни циљ био да се са саме „Олује“ скине стигма злочина, као и да се од одговорности амнестира хрватска држава. На крају, али нипошто најмање важно – циљ је вероватно било и превентивно скидање одговорности са америчке владе и њених грађана због политичке и логистичке подршке коју су током „Олује“ пружали Хрватској.

Тачно је оно што наводе поједини хрватски аналитичари да је Готовина ратовао и радио мање-више исто оно што су кроз историју радиле и друге ратне војсковође. Али онда би, ваљда, то морало да важи и за оптужене српске команданте – а у том случају Трибунал не би имао шта да ради и коме да пресуђује.

Или, да парафразирам Јелену Гускову: ако је Готовина невин – онда су невини и Караџић и Младић (а о Лазаревићу и Павковићу да и не говоримо). И заиста. Ако је Готовина „ослободио Книн“ – и Шљиванчанин је „ослободио Вуковар“. (А да не помињемо тек колико је Младић „ослободио Сребреницу“ – па се опет тај датум, с разлогом, не обележава тријумфално и не слави као празник Републике Српске.) Ако вам неко каже

како су „Книн и Вуковар у Хрватској“, подсетите га да је и Косово – поготово 1999 – у Србији. А оне ко каже да „на Косову већински живе Албаци“, треба рећи и да су до „Олује“ у Книну, Бенковцу и другим местима РСК већински живели Срби.

Сем српских жртава, највећи губитник ове хашке фарсе биће поверење у међународно право. Уосталом, један такав несумњиви интелектуални и антинацистички ауторитет какав је Карл Јасперс сматрао је да је чак и над Нирнберншким процесом остала сенка сумње у смислу да је „победнички суд“. Али димензије злочина – пре свега над Јеврејима – ипак су биле толике да је поглед на њих напросто анулирао неке процесне мањкавости и нелогичности. У Хашком трибуналу је, међутим, готово све било накарадно и карикатурално. А најпроблематичнија је била управо амбиција да се од њега направи неки „нови Нирнберг“, или барем „балкански Нирнберг“. А за то су онда били неопходни „нацисти“ и злочини упоредиви са Аушвицом и холокаустом, и било је потребно један локални грађански рат прогласити „једностраном агресијом“, па чак и „претњом по светски мир“ и човечанство. При чему су чињенице опет морале бити драстично и трагикомично натегнуте не би ли Милошевић могао некако да испадне „Хитлер“, Караџић и Младић „Химлер“ (а Ојданић, Павковић и Лазаревић нека врста дублера за Геринга, Кајтела и Јодла).

Сувише је све то било гротескно да би на дужи рок могло да држи воду, све и да није било овог последњег скандала са Готовином и Маркачем. А сада поготово. Зато бих рекао, а вероватно ће то показати и предстојећа („Јеремићева“) расправа у Генералној скупштини УН, да је након скоро дводеценијског деловања Хашког трибунала (а упућени кажу да са оним судом у Аруши, који је судио за злочине у Руанди, ствари стоје још и много горе) идеја међународног права и правде дубински оштећена и непоправљиво компромитована.

Но, нас, наравно, ипак више занимају последице по Србију и односе у региону. Ослобађајућа пресуда хрватским генералима додатно ће увећати тријумфализам на једној и осећај неправде и фрустрације на другој страни. Уосталом, и пре овога Хрватска је еуфорично славила „Олују“ као национални празник, а сада више нико неће имати права ни да им због тога пребацује. Насупрот томе, српска влада чак и у овој ситуацији није имала смелости чак ни да, макар привремено и симболички, демонстративно суспендује сарадњу са Хагом, већ ју је само редуковала на „технички ниво“, што не значи готово ништа – сем што ће бити мало мање путовања и дружења по конференцијама. А након изручења последњих оптуженика сарадња са Хагом је ионако више-мање само техничка.

Имам утисак да је главна брига српске власти у свему овоме била да не дозволи да се незадовољство пресудом хрватским генералима додатно неповољно одрази на (не)расположење јавности према евро-интеграцијама.

Али пораст тог нерасположења се неће моћи избећи, ма колико се против тога бориле власт и официјелна опозиција, и ма колико неатрактивне, разједињене, а понекад и лицемерне биле снаге које покушавају да на том нерасположењу политички профитирају. Није нимало случајно што је патријарх Иринеј управо поводом ове пресуде изрекао до сада најоштрије упозорење актуелној власти да се не одриче Косова због уласка у ЕУ и препоручио окретање ка Русији – „која нам је увек била потпора и нада када нам је било најтеже“.

Ако је вазда одмерени и умерени патријарх – који управо због тих особина повремено наилази на неразумевање једног површнијег и нестрпљивијег дела патриотске (или „патриотске“) јавности – ако је, дакле, он нашао за сходно да пошаље једно овако недвосмислено упозорење, то значе да је збиља догорело до ноката.

Све у свему, Србија је, односно, њена прозападна елита, добила још један звонак шамар у лице од својих западних пријатеља. (Јер би заиста било крајње наивно веровати да је све ово са ослобађањем Готовине могло бити организовано и реализовано само на релацији паре хрватских лобиста-корумпирана судијска тројка, а без уплива виших политичко-безбедносних инстанци и појединих евро-атлантских структура.) Шамар може да буде, а најчешће то и јесте, акт агресије и насиља. Али, у ретким тренуцима, може да буде и отрежњујући и, такорећи, подстицајан. (Не каже се случајно да некоме нешто одговара „као пијаном шамар“) По свом карактеру, овај хашки шамар несумњиво спада у прву категорију – то, јест, израз је осиноности и глобалног силецијства. Али уопште није искључено да би, на крају баладе, по српску националну свест и геополитичко укореење могао имати отрежњујући ефекат овог другог. Хоћу рећи: ако нас ни ово са Хагом и Готовином не освети, заиста не знам шта хоће.